

Секція: Гроші, фінанси і кредит.

Хромушина Л.А.

доцент кафедри фінансів

Сумського національного аграрного університету

м. Суми, Україна

**УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ФАКТОР
ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕСУРСНОЇ БАЗИ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ**

З огляду на те, що сучасна банківська наукова методологія розглядає депозитну політику комерційних банків як поєднання стратегії і тактики щодо формування ресурсної бази за допомогою залучення оптимального обсягу грошових коштів через продаж депозитних продуктів з метою підтримки достатнього рівня ліквідності, дохідності й ризику та забезпечення конкурентних переваг, вважаємо, що сучасна депозитна політика є визначальним фактором формування та розвитку ресурсної бази вітчизняних банків та потребує постійного удосконалення.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затверджених Постановою Правління Національного банку України (НБУ) від 02.08.2004 р. за № 361, банки формують ресурсну базу на основі здійснення пасивних операцій, тобто операцій, за допомогою яких банки формують свої фінансові ресурси для проведення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій [1].

У свою чергу, операції з формування залучених ресурсів називають пасивними депозитними операціями, які відображають процес залучення й обліку в банківському балансі тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб, банків, які зберігаються на різноманітних рахунках (строкових і поточних, до запитання).

Узагальнено можна виділити такі основні характерні риси сучасної депозитної політики комерційних банків:

1) тісний взаємозв'язок депозитної політики з кредитною політикою на основі узгоджень параметрів депозитних і кредитних операцій (терміни, розміри, процентні ставки);

2) депозитна політика є відображенням стратегії та тактики комерційного банку у процесі залучення коштів вкладників на рахунки, мобілізації позикових коштів у визначеному ефективному їх співвідношенні;

3) депозитна політика зумовлює ліквідність банку на основі запозичення коштів на міжбанківському ринку та в НБУ;

4) депозитна політика презентує широкий асортимент депозитних послуг високої якості на основі використання різних форм та методів залучення та запозичення коштів (особливе місце у цьому займають строкові депозити, як найбільш прогнозовані та найменш ризикові);

5) рівень та якість депозитної політики визначає стійкість ресурсної бази та конкурентні можливості комерційного банку на ринку фінансових послуг.

В умовах нинішньої внутрішньополітичної нестабільності та економічної невизначеності обсяг вільних грошових ресурсів населення відчутно скоротився, отже, кількість потенційних вкладників також зменшилася. До того ж у спільності власників заощаджень сформувалася доволі стійка недовіра як до окремих банків, так і до банківської системи в цілому. Власники вільних коштів з певною і небезпідставною осторогою розглядають можливість та доцільність розміщення своїх заощаджень на банківських депозитах. Прийняття того чи іншого рішення щодо розпорядження своїми заощадженнями ґрунтується як на фінансовій обізнаності окремо взятої особи, так і на інформації, яка надходить з різних джерел: починаючи з офіційного сайту НБУ, закінчуючи засобами мас-медіа. У цілому все це впливає на формування критичного ставлення, рівня довіри, потреб, уподобань, індивідуальних думок населення тощо. До того споживчі ціни за даними Річного звіту НБУ у 2014 р. зросли на 24,9 % унаслідок девальвації гривні, підвищення адміністративно регульованих цін і стрімкого зростання інфляційних очікувань, а

середньозважена процентна ставка за новими депозитами у національній валюті становила 11,9 % річних [2]. Як бачимо, можливі доходи від розміщення грошових коштів на депозитах не забезпечували компенсацію втрат від знецінення грошей.

Протягом 2014 р. у банківській системі України склалася стійка тенденція до важко контрольованого відпливу депозитів, що зумовлено негативними політичними та економічними проявами. Зокрема, за даними НБУ загальний обсяг депозитів фізичних осіб на 1.01.2014 р. становив 437181 млн. грн., на 1.01.2015 р. – 412264 млн. грн. (зменшення на 24917 млн. грн. або на 5,7% відносно 1.01.2014 р.); на 1.01.2016 р. – 394872 млн. грн. (зменшення на 17392 млн. грн. або на 4,2 % відносно 1.01.2015 р.) [3]. У цілому за період 2013-2015 рр. сукупний обсяг депозитів фізичних осіб зменшився на 9,7 %

З метою збалансування інтересів банків та їх вкладників у червні 2015 р. набрав чинності Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів". Відповідно до цього законодавчого акту Правлінням Національного банку України прийнято постанову від 12 серпня 2015 р. № 520 "Про внесення змін до Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами". Постановою передбачено, що клієнти банку мають право отримати строкові вклади та нараховані за ними проценти після закінчення строку, визначеного у договорі. Дострокове повернення такого вкладу та нарахованих процентів за ним можливе виключно, якщо це передбачено умовами договору. Обов'язок банку повертати строковий вклад на першу вимогу вкладника – фізичної особи скасовано. Таким чином, за вкладником зберігається право вибору умов розміщення та строків вкладу, а банкам надано правові важелі для встановлення балансу пасивів та активів через урегульований механізм повернення строкових депозитів.

З огляду на вищезазначене, удосконалення депозитної політики як стратегії та тактики вітчизняних банків на ринку депозитних продуктів, має бути спрямоване на формування пропозиції та розвиток тих банківських продуктів, які б мали реальний попит, були клієнтоорієнтованими, тобто враховували б індивідуальні потреби окремих груп клієнтів. Такий підхід вимагає розробки і реалізації депозитної політики, яка б мала здатність до модифікацій та адаптації до конкретних умов та потреб клієнтів.

Для сучасного вкладника при прийнятті рішення про розміщення заощаджень ключовими є такі фактори, як рівень процентної ставки, спектр депозитних продуктів, мережа установ і рівень сервісу.

Але вкладникам слід звернути увагу на те, що, як правило, маловідомі банки з меншим рівнем надійності пропонують вищі ставки порівняно з банками-лідерами. У свою чергу, визначення оптимального рівня депозитної ставки для банків є складним завданням, яке вирішується кожним банком самостійно з урахуванням ринкової кон'юнктури, потреб та можливостей. Низький рівень процентної ставки породжує відтік депозитів з банку, як наслідок – скорочення активних операцій та зниження прибутковості. Навпаки, завищена депозитна ставка зумовлює підвищення відсоткових виплат та зменшення маржі і також може призвести до зниження прибутковості.

Асортимент банківських депозитних продуктів за сучасних економічних обставин має розроблятися на основі використання інноваційних продуктів та інструментів залучення коштів на депозитні рахунки. На наш погляд, перспективними та цікавими депозитними продуктами є і мають розвиватися у подальшому:

- мультивалютні депозити – термінові депозити у декількох валютах (об'єднання в один рахунок трьох валют: гривні, долара, євро), які дають можливість мінімізувати втрати від коливання валютних курсів;

- депозити у інших «стійких» валютах: швейцарських франках, англійських фунтах стерлінгів;

- індексовані депозити, які передбачають зміну ставки залежно від певного показника (курсу валюти, індексів фондового ринку, цін на золото, нафту);

- гібридні (комбіновані) депозити, які поєднують властивості строкових і поточних рахунків – NOW-рахунки, які набули розвитку у країнах Заходу та об'єднали в собі принципи збереження і використання строкових вкладів та вкладів до запитання: як тільки сума залишку на рахунку перевищує певний розмір, на неї починають нараховуватися проценти.

- спеціальні накопичувальні рахунки, які передбачають первинне укладання з банком угоди щодо можливості отримання кредиту для придбання високовартісних речей за умови накопичення визначеної суми на спеціальному цільовому рахунку.

Також окремої уваги при формуванні та удосконаленні депозитної політики заслуговує визначення депозитного ризику банку, який полягає у ризику дострокового зняття коштів і відмови клієнта від переукладання угоди, що призводить до відпливу депозитних ресурсів, загрожує ліквідності і прибутковості банку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України // Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123513&cat_id=123512.
2. Річний звіт НБУ 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>.
3. Макроекономічний та монетарний огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=25630555>.